

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

Актуальність теми. Людство вступило в третє тисячоліття свого розвитку, епоху науково-технічної революції, що посилює антропогенний вплив на природу та породило нові проблеми й виклики, загострило увагу до традиційних глобальних проблем. Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій призвели, до глибоких якісних змін у житті суспільства. Відбувається вдосконалення технологій і зростання виробництва, що сприяють повнішому задоволенню потреб людей, раціональнішому користуванню природними ресурсами, збільшенню виробництва продуктів харчування, але в той же час забруднюється природне середовище, знищуються ліси, посилюється ерозія ґрунтів, випадають кислотні дощі, зменшується озоновий шар навколо землі, погіршується стан здоров'я людей тощо. **Мета дослідження:** з'ясувати основні проблеми сучасності. **Об'єкт дослідження:** сфера суспільного життя і сучасного світу. **Предмет дослідження:** шляхи вирішення глобальних проблем. **Завдання дослідження:** визначити головну проблематику глобалізації людства і світу. Термін «глобальні проблеми» з'явився у 60-х роках ХХ ст. Спочатку на Заході, згодом – на Сході, у колишньому Радянському Союзі. Як тоді, так і тепер, серед науковців не існувало єдиної, загальноприйнятої, універсальної думки на природу і причини їх виникнення, оцінку та шляхи вирішення. І по цей день існує розбіжність стосовно чисельності глобальних проблем. Західні дослідники вважають, що сучасному людству загрожує близько сотні глобальних проблем. Вітчизняні – нараховують таких близько трьох десятків [1, с.54]. Набагато істотнішим є встановлення серед них пріоритетних, які необхідно вирішувати в першу чергу, і як вирішувати. Мова йде про конкретні наукові, техніко-технологічні, матеріально-ресурсні шляхи, методи й засоби їх вирішення та затрати, які має понести людство. Науковці єдині в тому, що глобальні проблеми загрожують людському буттю. Особливо резонансними є екологічні. Тому стан сучасної екології є постійним об'єктом роздумів мислителів. Глобальні проблеми – це особливий рядок соціальних явищ і процесів у сучасному світі, які за масштабами і значущістю вирізняються загальнопланетарним характером та пов'язані з життєвими інтересами народів світу і можуть бути вирішені шляхом взаємодії усіх країн світу. В останні десятиліття у світі виникло чимало проблем, які безпосередньо стосуються долі всього людства, зачіпають інтереси всіх народів і виїшли на загальнопланетарний рівень. Від їх своєчасного розв'язання залежить існування земної цивілізації. Цього можна досягти лише спільними зусиллями всіх країн, міжнародних організацій. Глобальні проблеми відображають суттєві негаразди, що охоплюють економічну, енергетичну, демографічну, соціальну, екологічну та інші сфери людського існування. Вони зачіпають людське життя не лише в певних регіонах світу, й мають планетарний характер. Отже, глобальні проблеми є взагалі планетарними – як за їх об'єктом – земля куля, так і за суб'єктом їх вивчення і розв'язання – світова спільнота, держави світу. Основою їх появи є, в першу чергу, людська діяльність, яка нерозривно пов'язана із суспільною свідомістю. Існує безліч проблем, які мають першочергове значення лише для окремих країн або навіть соціальних груп. Тому визначити міру глобалістичності тієї або іншої проблеми виявляється далеко не простою справою. Проте в глобалістичі вже на початку 80-х рр. склалися певні критерії, згідно з якими проблема може розглядатися як глобальна. Відповідно до цих критеріїв до глобальних належать проблеми, які виникають у результаті об'єктивного розвитку суспільства; носять планетарний, загальносвітовий характер, торкаються інтересів усіх народів і держав; загрожують усьому людству; потребують невідкладних рішень; вимагають зусиль усієї світової спільноти. Оскільки глобальні проблеми викликані сукупністю безлічі різних чинників, то і їх стан у конкретних історичних умовах та географічних регіонах постійно змінюється. Тому постійно змінюються як самі глобальні проблеми, так і їх місце в системі пріоритетів світової держав, а разом з ними і сам зміст цих проблем [2, с. 78]. Так, на початку 70-х рр. ХХ ст. більшість дослідників розглядали глобальною проблему збереження миру найчастіше крізь призму запобігання світовій ядерній війні. Сьогодні у зміст цієї проблеми вкладають ширший сенс – зміцнення всесвітньої безпеки. Слід зазначити, що далеко не всі вчені згодні з критеріями, на основі яких та або інша проблема може вважатися глобальною. Далеко не всі з них вимагають для свого вирішення об'єднання зусиль всього людства, а деякі, що мають природний характер, ніяк не пов'язані з людською діяльністю [3, с. 105–106]. Сьогодні існують і інші варіанти класифікації глобальних проблем. Так, одна з них ґрунтується на зв'язку суспільства з іншими феноменами. З цієї точки зору виділяють: запобігання світовій термоядерній війні; подолання зростаючого розриву в рівні економічного і культурного розвитку між розвинутими індустріальними країнами Заходу і країнами, що розвиваються, усунення економічної відсталості, голоду, злиднів і неписьменності; забезпечення подальшого економічного розвитку людства необхідними для цього природними ресурсами; подолання екологічної кризи; стримування міжнародного тероризму й екстремізму, поширення наркоманії, алкоголізму і СНІДу; Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені, й ізолюване їх вирішення неможливе. Забезпечення подальшого економічного розвитку природними ресурсами необхідно передбачає запобігання зростаючого забруднення навколишнього середовища, оскільки це веде до екологічної катастрофи. Тому ці проблеми і називаються екологічними, і часто розглядаються як дві сторони однієї екологічної проблеми. Глобальні проблеми характеризуються певною «ієрархією», тобто пріоритетністю одних з них стосовно інших, їхньою співвідпорядкованістю. Без'ядерний, ненасильницький світ є не тільки г вищою соціальною цінністю, але й необхідною попередньою умовою вирішення всіх інших глобальних проблем. Адже приведення в дію всього 5% нині існуючого в світі ядерного потенціалу достатньо, щоб трапилася непоправна екологічна катастрофа. Дати реальне уявлення про майбутнє - найважливіше завдання науки. Реалізувати його можливо, лише виходячи з принципів, на яких взагалі тримається весь фундамент наукового знання. Мова йде, насамперед, про принципи об'єктивності, що передбачає: сувору відповідність висновків вихідним передумовам; доказовий аналіз реальності без яких-небудь суб'єктивних доповнень до неї; знання певних закономірностей, тенденцій історичного розвитку. Швидкість і радикальність соціального оновлення - результат зростання ролі народних мас в історії. Адже, за даними вчених, у період неоліту населення Землі становило усього близько 25 млн. осіб, на початку нашої ери - біля 250 млн., а на початку ХІХ сторіччя - 1 млрд., а зараз - понад 5 млрд. осіб. Проте не тільки зростання чисельності населення є причиною прискорення соціального прогресу. Останній є кумулятивним наслідком, сукупністю багатьох об'єктивних чинників - розкріпачення особистості та збільшення ступеню її свободи, накопичення наукових знань, зростання технічної могутності, інтерналізація соціально-економічних зв'язків, політичних і культурних процесів. Все це й привело до того, що за насиченістю політичними подіями й соціальними перетвореннями, економічними змінами й технологічними нововведеннями, за інтенсивністю міжнародного обміну діяльністю в сфері науки й культури кожен рік кінця ХХ сторіччя дорівнює 10-ти в ХІХ сторіччі, 100 у середньовіччі й античності, 1000 у глибокій давнині. Потрібно пам'ятати, що кількісне зростання і розвиток у природі і в суспільстві - аж ніяк не тотожні процеси. Удосконалення знарядь праці і методів виробництва постійно розширюють рамки економічного зростання, а технологічні революції створюють цілком нові, невідомі до того сфери економічної діяльності, не тільки примножують уже відомі природні ресурси, роблячи їх доступними для практичного використання, але й перетворюють у ресурс суспільного розвитку те, що колись ним не було. Серед останніх слід назвати міжнародну комісію з навколишнього середовища і розвитку, яка розробляє програми покращення якості природного середовища та загального екологічного стану. Ця комісія і ряд інших міжнародних організацій визначають критерії екологічної безпеки, розробляють короткострокові та довгострокові програми захисту навколишнього середовища. Джерелами ресурсів та засобами розв'язання глобальних проблем у нинішніх умовах виступають: офіційна допомога з боку економічно розвинених країн країнам, що розвиваються; іноземні приватні інвестиції; застосування економічних важелів управління якістю довкілля, зокрема субсидій і дотацій за виготовлення екологічно чистої продукції, за виконання державних екологічних проєктів, екологічні платежі за всі види забруднення довкілля, виплати на охорону природи і поліпшення екологічних результатів, пільгове або дискримінуюче кредитування, оподаткування і ціноутворення, екологічне страхування тощо; об'єднання зусиль усіх країн світу для розв'язання глобальних проблем; збільшення витрат держав світового співтовариства на подолання насамперед екологічної кризи; створення за рахунок країн, які заподіяли найбільшої шкоди планеті, своєрідного фонду екологічної безпеки з метою ліквідації найзагрозливіших для довкілля джерел небезпеки; посилення відповідальності країн світового співтовариства за збереження природи; стимулювання виробництва таких зразків транспортних засобів, техніки, які б не завдавали шкоди довкіллю, забезпечували економію всіх паливно-енергетичних ресурсів. **Висновок.** Глобальні проблеми людства неможливо вирішити зусиллями окремих країн. Тому потрібний єдиний міжнародний механізм їх розв'язання і регулювання, мобілізація ресурсів усіх країн світу, визначення міжнародних правових та економічних норм цього регулювання.

Список використаних джерел

1. Волкогонов О.Д. Приоткрывая завесу времени: о социальном предвидении будущего / О.Д. Волкогонов. М., 1989. 112 с
2. Хозин Г. Каким быть международным отношениям в ХХ веке / Г. Хозин // Международная жизнь. 2001. № 2. С. 78.
3. Гладкий Ю. Глобалистика: трудный путь становления / Ю. Гладкий // Мировая экономика и международные отношения. 1994. № 10. С. 105–106.